

Glenn Gassenin puhe OAJ:n juhlaseminaarissa 26.9.2023

Arvoisa puheenjohtaja, arvoisa ministeri, hyvät OAJ:n juhlaseminaarin osallistujat, arvoisat opettajat,

Haluan onnitella teitä lämpimästi. OAJ:n 50-vuotispäivä on hieno tilaisuus juhlia ammattiliittoa ja sen jäseniä, eli opettajia. Kun kuulin juhlaseminaarin teeman, ajattelin, että on hienoa katsoa yhdessä myös tulevaisuuteen. Sen takia haluan sanoa, että toivon teille paljon onnea ja menestystä myös seuraaville 50 vuodelle! Olen varma, että tähän tulevaisuuteen kuuluvat myös maahanmuuttajat, ja haluan siksi jakaa kanssanne muutaman ajatuksen.

Olen erittäin otettu, että minut kutsuttiin puhumaan tähän tilaisuuteen. Aloitin huhtikuussa Helsingin kaupungin maahanmuuttojohtajana – ja olen itse maahanmuuttaja. Luulen, että tämä kertoo jo jotain siitä, että suomalainen yhteiskunta on muuttumassa. Tulin vuonna 2009 Suomeen yhden matkalaukun kanssa. Ja nyt olen täällä ja puhun OAJ:n 50-vuotisjuhlaseminaarissa. Vau!

Olen kotoisin Saksasta, missä kävin myös koulun ja yliopiston. Olen itse kokenut, miltä tuntuu osallistua kotoutumiskoulutukseen ja millaisia ajatuksia maahanmuuttajilla on, kun he aloittavat elämänsä tässä yhteiskunnassa. Mutta taustani takia mietin myös mitä Suomi voisi oppia muiden maiden kokemuksista. Minusta tämä on tärkeää, koska Suomen maahanmuuton historia on kuitenkin suhteellisen lyhyt.

Nyt haluankin avata muutamia asioita, joiden suhteen Suomen kannattaa ottaa opiksi Saksan kokemuksista. 1950-luvun Länsi-Saksassa oli ensimmäisiä talouskasvun merkkejä ja Saksa aloitti proaktiivisen työperäisen maahanmuuttopolitiikan. Konrad Adenauerin hallitus teki tietoisin valinnan, koska Länsi-Saksan talous tarvitsi lisää työvoimaa. Tässä on itse asiassa paljon samankaltaisuuksia nykyhetken keskusteluun, koska silloin oli myös monia ääniä, jotka sanoivat, että automatisaatio tekisi ihmisen työvoiman tarpeettomaksi. Kävi kuitenkin toisin, ja vuonna 1955 Länsi-Saksan hallitus kutsui ensimmäiset italialaiset vierastyöläiset, eli Gastarbeiter, töihin. Talous kasvoi, elintaso nousi ja työvoimaa tarvittiin lisää. Työkäisiä houkuteltiin Italian lisäksi mm. Espanjasta, Portugalista ja Turkista.

Yksi asia ei kuitenkaan muuttunut: poliittinen oletus, että tämä olisi väliaikainen asia. Kesti vuoteen 2000, että Saksan hallitus totesi Saksan olevan Einwanderungsland, maahanmuuton maa, kun kansalaisuuslaki on noudattanut siitä lähtien ius soli -periaatetta. Yhteiskunta oli jo pitkään muuttunut, kun maahanmuuttajat jäivät, heidän lapsensa kasvoivat Saksassa ja Länsi-Saksan jalkapallomaajoukkueessa oli jo pitkään maahanmuuttajataustaisia pelaajia. Saksan poliittinen johto eli vielä vuosikymmeniä toisessa maailmassa kuin muu yhteiskunta.

Suomi voi oppia Saksan kokemuksista sen, että maahanmuutto on hyvin talouspoliittinen asia. Saksan taloudellinen kehitys olisi ollut mahdotonta ilman maahanmuuttajien työvoimaa. Ja meidän pitää nyt kysyä Suomessa sama kysymys: haluammeko Suomelle hyvän taloudellisen tulevaisuuden? On tosiasia, että tällä vuosituhannella työllisyyden kasvu ja Helsingissä erityisesti myös väestönkasvu on perustunut ainoastaan maahanmuuttoon.

Toinen tärkeä oppi on, että yhteiskunta muuttuu. Se kannattaa tunnistaa ja prosessiin kannattaa myös vaikuttaa proaktiivisesti ja myönteisesti. Muutoksessa sivistys on avainasemassa. Niin maahanmuuttajien kuin kantasuomalaistenkin.

Kotoutuminen on luonnollisesti sivistyksen prosessi. Sivistys on mielestäni koko elämän ajan jatkuva prosessi. Tätä voi kutsua Humboldtin ajatukseksi tai elinikäiseksi oppimiseksi. Kun ihminen muuttaa toiseen maahan, tulee väistämättä paljon opittavaa, ja samalla alkaa myös uusi vaihe omassa sivistysprosessissa. Opettajilla on luonnollisesti merkittävä rooli kotoutumisessa, koska koulutuksen kautta voi keskitetysti oppia uutta. Kieli on varmasti kaikista tärkein asia, mutta myös yhteiskunnan arvot ja piirteet. Itse opiskelin suomea kahdeksan kuukautta ennen kuin aloitin suomenkielisessä työympäristössä.

Arvoisat kuulijat, kasvatuksen ja koulutuksen palveluilla on erittäin merkittävä rooli kotoutumisen onnistumisessa. Koulutuksen avulla sijoitutaan työmarkkinoille, oppimisyhteisössä opitaan toimimaan kieli- ja kulttuuritietoisesti sekä sisäistetään arvoja, normeja sekä pelisääntöjä.

Samalla kouluyhteisössä rakentuu luottamus, vuorovaikutus ja suhteet eri väestöryhmien välillä. Koulut ja oppilaitokset ovat keskeisiä paikkoja, joissa rakentuu kokemus täysivaltaisesta jäsenyydestä ja yhteenkuuluvuudesta. Opettajan rooli ei ole vain opettaa maahanmuuttajalle suomen kieltä tai akateemisia oppiaineita: koulussa opitaan minkälainen yhteiskunta ja asuinalue on.

Kaikista helsinkiläisistä peruskouluikäisistä jo joka viides puhuu äidinkielenään muita kuin kotimaisia kieliä. Vieraskielisten osuus kaikista kouluikäisistä Helsingissä on viidessätoista vuodessa yli kaksinkertaistunut. On erittäin tärkeää, miten onnistumme toisen polven kotoutumisessa ja työmarkkinoille pääsyssä.

Samalla koulukentältä kuuluu huolestuttavia signaaleja: hyvinvointi polarisoituu yhä enemmän. Venla Berneliuksen mukaan oppilaiden taustatekijöiden merkitys on vahvistunut osaamisessa ja oppimisessa 2000-luvulla. Taustatekijät vaikuttavat jo systemaattisesti ja näkyvät oppimisen eroina. Erot muihin Suomessa syntyneisiin nuoriin ovat huomattavan suuria.

Etninen eriytyminen heijastuu kielelliseen ympäristöön ja puutteellinen kielitaito oppimisen vaikeuksiin. Kyse ei ole oppilaiden leimaamisesta heikommiksi oppijoiksi tai "ongelmatapauksiksi" taustansa perusteella, vaan päinvastoin tieto taustan tuottamista mahdollisista haasteista on edellytys tukea lapsia yksilöllisesti ja auttaa heitä saavuttamaan täyden potentiaalinsa. Tausta ei näin ole syy madaltaa odotuksia, vaan nostaa herkkyyttä mahdollisille tuen tarpeille.

Myös Helsingin kaupunki tulee oppimaan ja sivistys on myös meille kaiken perusta. Vuonna 2025 Helsingin kaupunki tulee olemaan kokonaisvastuussa Helsingissä asuvien maahanmuuttajien kotoutumisesta. Työllistyminen on siinä keskeinen tavoite. Erityisesti kotona lapsiaan hoitavien vanhempien osallistuminen yhteiskuntaan ja työmarkkinoille on merkittävä haaste.

Olemme olleet edelläkävijöitä kotona lasta hoitavien vanhempien kielikoulutuksen toteuttamisessa. Helsingin työväenopisto ja Arbis toteuttavat heille suunnattua KOTIVA-koulutusta. Kielikoulutus yhdistää suomen tai ruotsin kielen koulutuksen, kotoutumista

tukevan sisällön sekä ura- ja yhteiskuntaohjauksen. Koulutuksen aikana järjestetään lastenhoito. Toimintaa toteutetaan 12 leikkipuistossa ja pisteessä ympäri Helsinkiä. Helsinki teki toiminnasta pysyvää vuonna 2019.

Lisäksi olemme käynnistäneet Vanhemmat mukaan -toiminnan peruskouluissa. Tässä toiminnassa vanhemmat pääsevät alkuopetuksen luokkiin oppimaan suomea ja oppiaineita ja tutustuvat samalla lapsen koulun arkeen.

Kielen merkitys on ratkaiseva. Kun maahanmuuttaja oppii suomen kielen ja kulttuurin, se on minusta myös ylpeyden aihe suomalaisille. Kun maahanmuuttaja oppii suomea ja suomalaista kulttuuria, se on rakkauden ilmaisu Suomeen. Tiedän kyllä, että suomalaisten kanssa on vaikea puhua rakkaudesta, mutta muistakaa, että tekin voitte olla ylpeitä.

Suomalaisuus on muuttumassa. Tämä kannattaa hyväksyä ja luoda siihen myönteisempää mallia. Jos joku ei halua vielä hyväksyä sitä, suosittelen katsomaan rautatieasemalla varusmiehiä. Armeija on ehkä suomalaisin instituutio, jonka voi keksiä, ja suomalaisilla varusmiehillä on yhä useammin maahanmuuttajataustaa.

Kun käsitys suomalaisuudesta on muuttumassa, korostuu opettajien rooli myös kantasuomalaisille. Suomessa on viime aikoina keskusteltu rasismista enemmän kuin koskaan ennen. Onkin hämmästyttävää ja kotoutumisen kannalta ongelmallista, että toisen polven nuorten kokemukset syrjinnästä ja rasismista ovat yleisempiä kouluterveyskyselyjen ja lasten sekä nuorten kertoman mukaan. Opettajat ja koulut ovat avainasemassa, kun taistelemme rasismia vastaan.

Ina Juvan väitöstutkimuksen mukaan suomalainen koulujärjestelmä on nojannut myös vahvasti suomalaisuuden perinteeseen. Hänen mukaansa suomalaisuutta rakennetaan neutraalina ja normaalina, vaikka tosiasiasa siihen kuitenkin sisältyy odotuksia siitä, minkälainen ideaali oppilas on: suomea puhuva ja kantasuomalainen.

Helsingissä kasvatuksen ja koulutuksen toimiala on ollut edelläkävijä antirasistisen työotteen kouluttamisessa viime vuosina. Olimme ensimmäinen kaupunki Suomessa, joka koulutti yhteensä yli 6000 kasvatuksen ja koulutuksen ammattilaista rasismien tunnistamiseen siihen puuttumiseen. Tarjosimme jokaiselle koulutusasteelle räätälöidyn koulutuksen.

Opetushenkilöstön antaman palautteen mukaan antirasismityöpajojen jälkeen on helpompi ymmärtää monikulttuurisen ja antirasistisen työotteen ero, nähdä antirasismi aktiivisena toimintana rasismien poistamiseksi, työstää omia ajatuksia, tunteita ja tunnistaa asenteita sekä soveltaa työvälineitä puheeksi ottamiseen työyhteisössä.

Kaikkein tärkeintä on luoda yhteiset toimintamallit rasismiin puuttumiseksi omassa työyhteisössä. Koulutusta tarvitaan edelleen kaikilla asteilla ja kaikissa henkilöstöryhmissä ja osallistumisen tulee olla pakollista, työyhteisökohtaista ja palvelukohtaista. Oppilaat tulee ottaa yhä vahvemmin mukaan rasismien vastaiseen työskentelyyn.

Ennen kuin lopetan puheeni, haluan vielä tiivistää kolme avainviestiäni:

- 1. Maahanmuuttopolitiikka on talouspolitiikkaa. Suomen kannattaa luoda maahanmuuttopolitiikkaa, joka lisää Suomen elinvoimaa.*
- 2. Sivistys ja opettajat, jotka välittävät sivistystä, ovat ratkaisevassa roolissa siinä, että kotoutuminen onnistuu ja varmistaa elinvoimaisen yhteiskunnan perustan.*
- 3. Suomalaisuus ja suomalainen yhteiskunta ovat muuttumassa. Sivistys ja opettajat ovat tässä prosessissa avainroolissa. Se pitää selittää ja avata myös kantasuomalaisille.*

Uskon vahvasti Suomen tulevaisuuteen. Tein elämäni suurimman sijoituksen Suomeen, koska päätin kasvattaa lapseni Suomessa. Suomella on monia hyviä ominaisuuksia, mutta meidän kannattaa myös olla valmiita oppimaan uutta. Te olette tässä avainroolissa.

Kiitän mahdollisuudesta tulla puhumaan teille ja toivotan paljon onnea ja menestystä seuraaville 50 vuodelle! Jos ehdin 50 vuoden päästä, tulen mielelläni uudestaan 😊

Kiitos!

Lähteet:

Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet: Bernelius, Venla; Huilla, Heidi (2021-02-17):

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162857>

Maahanmuuttajien kasvatuksen ja koulutuksen kehittämissuunnitelma 2018-2021 -Make-ohjelma loppuraportti: https://helsinkioppii.hel.fi/content/uploads/Helsinki_Make-ohjelma_loppuraportti_2022.pdf

Juva, Ina (2019): Who can be 'normal'? : Constructions of normality and processes of exclusion in two Finnish comprehensive schools. <https://helda.helsinki.fi/items/dab275fb-99ac-4d1b-851a-34962c01080b>

Ulkomaalaistaustaisten lasten ja nuorten hyvinvointi Helsingissä (Hanna Ahtiainen, Netta Mäki, Suvi Määttä, Pasi Saukkonen ja Anu Yijälä) 2020:

https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/21_02_04_Tutkimuksia_5_Ahtiainen_Maki_Maatta_Saukkonen_Yijala.pdf